

Верховний
Суд

НАЦІОНАЛЬНА ШКОЛА СУДДІВ

Програма підготовки та підвищення рівня кваліфікації за стандартизованою програмою керівників апаратів та заступників керівників апаратів місцевих та апеляційних судів
26 вересня 2024 року

Штучний інтелект та питання етики під час здійснення правосуддя

Ян БЕРНАЗЮК,

суддя Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду,
доктор юридичних наук, професор

Пов'язані поняття

1. Незалежність судді та неупередженість правосуддя
2. Доступ до суду
3. Добросовісність, етичність, моральність, об'єктивність, неупередженість, безсторонність
4. Дискреційні повноваження та суддівський розсуд
5. Процесуальна економія
6. Правова визначеність та єдність судової практики
7. Зловживання процесуальними правами
8. Прозорість у відносинах із ЗМІ (доступ до публічної інформації)
9. Суспільні інтереси та національна безпека
10. Право на приватність
11. Довіра до суду

Коментар до Кодексу суддівської етики (рішення Ради суддів України від 04 лютого 2016 року № 1)

Забезпечення незалежної та **авторитетної** судової влади є суспільно нагальною необхідністю для досягнення справедливості у здійсненні правосуддя.

Авторитет правосуддя - це сукупність об'єктивних і суб'єктивних ознак, які характеризують діяльність з відправлення правосуддя, таких як справедливість провадження, незалежність правосуддя, безсторонність, публічність, моральність, та які мають вселяти повагу до суду у громадськості в демократичному суспільстві.

З'їзд суддів України затвердив нову редакцію Кодексу суддівської етики
<https://sud.ua/uk/news/publication/310904-sezd-sudey-ukrainy-utverdil-novuyu-redaktsiyu-kodeksa-sudeyskoy-etiki>

З'їзд суддів України 18 вересня затвердив у новій редакції Кодекс суддівської етики, який був розроблений за ініціативи і за безпосередньої участі РСУ. За проголосувало 188 делегатів, 40 проти, 15 утрималися.

Стаття 16.

Використання суддею технологій штучного інтелекту є допустимим, якщо це не впливає на незалежність та неупередженість судді, не стосується оцінки доказів і процесу ухвалення рішень та не порушує вимог законодавства.

Фактори, що найбільше впливають на підвищення довіри до суду

1. Доступ до суду
2. Єдність практики
3. Розумні строки вирішення спору
4. Виконуваність (обов'язковість) судового рішення
5. Гласність (відкритість) судового процесу
6. Застосування судами принципу верховенства права
- 7. Етика поведінки судді (авторитет правосуддя)**

Under fire, US Supreme Court unveils ethics code for justices (14.10.2023)

<https://www.reuters.com/legal/us-supreme-court-announces-formal-ethics-code-justices-2023-11-13>

Верховний Суд США прийняв перший офіційний кодекс поведінки, що регулює етичну поведінку дев'яти суддів, підкорившись місяцям зовнішнього тиску через викриття нерозкритих розкішних подорожей і дружніх стосунків із багатими благодійниками.

Дев'ятисторінковий кодекс містить розділи, які кодифікують, що судді не повинні дозволяти зовнішнім зв'язкам впливати на їх офіційну поведінку чи судження, викладаючи обмеження на їхню участь у зборі коштів і повторюючи обмеження на прийняття подарунків. У ньому також зазначено, що судді не повинні «в будь-якій значній мірі» використовувати судові ресурси або персонал для неофіційної діяльності.

У коментарі, опублікованому разом із кодексом, у якому розробляються деякі з його положень, говориться, що судді, які оцінюють участь у виступі, повинні «розглянути, чи не створить це враження некоректності в розумінні розсудливих представників громадськості».

<https://www.nytimes.com/2023/04/25/us/politics/justice-roberts-supreme-court-ethics.html>

<https://www.deadlawyers.org/verhovnyj-sud-ssha-yak-etychnyj-vzirecz>

<https://sud.ua/uk/news/publication/271147-khillari-klinton-trebuje-eticheskogo-kodeksa-dlya-verkhovnogo-suda-ssha-a-obschestvennye-aktivisty-predlagayut-sokratit-byudzheth-suda-i-ukazyvayut-na-nizkoe-doverie>

CODE OF CONDUCT FOR JUSTICES OF THE SUPREME COURT OF THE UNITED STATES

https://www.supremecourt.gov/about/Code-of-Conduct-for-Justices_November_13_2023.pdf

1. Правосуддя має підтримувати цілісність і незалежність судової влади.
2. Правосуддя має уникати непорядності та некоректності у всіх видах діяльності.
3. Суддя повинен чесно виконувати службові обов'язки, неупереджено та старанно.
4. Правосуддя може брати участь у позасудовій діяльності відповідно до обов'язків судової служби.
5. Суддя повинен утримуватися від політичної діяльності.

Canon 1: A justice should uphold the integrity and independence of the judiciary.

Canon 2: A justice should avoid impropriety and the appearance of impropriety in all activities.

Canon 3: A justice should perform the duties of office fairly, impartially, and diligently.

Canon 4: A justice may engage in extrajudicial activities that are consistent with the obligations of the judicial office.

Canon 5: A justice should refrain from political activity.

у зв'язку з швидким розвитком ШІ у системі правосуддя, чи можна спрогнозувати поетапне скорочення кількості суддів-людей на найближчі 20 років?

Поетапне скорочення кількості суддів-людей у зв'язку з розвитком штучного інтелекту (ШІ) в системі правосуддя є можливим, проте прогнозувати цей процес варто обережно через низку чинників.

1. **Автоматизація рутинних завдань (1-5 років):** На початковому етапі впровадження ШІ може зосередитися на допомозі суддям у виконанні рутинних завдань, таких як аналіз документів, пошук прецедентів і підготовка правових висновків. Це допоможе зменшити навантаження на суддів, але навряд чи призведе до скорочення їх кількості.
2. **Вирішення малозначущих справ (5-10 років):** ШІ, ймовірно, стане корисним для розгляду простих і малозначущих справ, таких як адміністративні правопорушення чи дрібні цивільні справи. Це може зменшити потребу в суддях для вирішення таких категорій справ, але судді-люди все одно контролюватимуть ці процеси для забезпечення справедливості та нагляду.
3. **Ширше впровадження систем ШІ (10-15 років):** З розвитком технологій ШІ зможе надавати більш складні правові рекомендації та, можливо, навіть приймати деякі рішення у справах середньої складності. Це може призвести до скорочення кількості суддів на рівні судів нижчої інстанції. Однак при цьому судді-люди залишатимуться критично важливими для вирішення справ з етичними чи соціальними аспектами.
4. **ШІ як основний інструмент у судочинстві (15-20 років):** У довгостроковій перспективі можлива часткова заміна суддів-людей у простих справах, особливо на нижчих рівнях судової системи. Проте судді-люди будуть незамінними в складних та унікаль х справах, де необхідне глибоке розуміння моральних і соціальних аспектів

Основні завдання, які вже сьогодні може здійснювати штучний інтелект

1. Надавати особі на етапі подачі процесуального документу інформацію про початок відліку процесуальних строків, зокрема, вручення/повідомлення, розміру судового збору, повноти поданих документів (відповідно до вимог процесуального закону) тощо
2. Здійснювати перевірку достовірності поданих доказів (допуск до офіційних реєстрів), повноважності представника тощо
3. Сигналізувати про можливу наявність «конфлікту інтересів» та, відповідно, підстав для самовідводу
4. Здійснювати підбірку для судді та перевіряти релевантність і чинність законодавства, яке наведене стороною у поданому процесуальному документі, в т.ч. на предмет редакції відповідного акта на момент виникнення спірних правовідносин
5. Здійснювати підбірку для судді та перевіряти релевантність і «чинність» практики ВС (наявність ініціатив ВС для відступу), яка наведена стороною у поданому процесуальному документі
6. Підтверджувати відсутність практики ВС стосовно конкретного спору/правовідносин та, зокрема, за її відсутності здійснювати підбірку релевантної практики ЄСПЛ
7. **Навчившись на офіційних перекладах Мінюсту рішень ЄСПЛ, здійснити переклад всіх інших рішень цього Суду**
8. Виявляти пов'язані або схожі справи (для їх об'єднання, узгодження позицій тощо), а також підстави для ініціювання відкриття зразкової справи
9. Виявляти у проєкті судового рішення граматичні та логічні помилки
10. Підтверджувати наявність у відзиві відповіді на всі доводи позову, апеляційної або касаційної скарги.

Пакт майбутнього: світові лідери обіцяють діяти заради миру та сталого розвитку <https://news.un.org/en/story/2024/09/1154671>

22 вересня 2024 року світові лідери прийняли «Пакт майбутнього», знакову декларацію, яка зобов'язується вжити конкретних дій для створення безпечнішого, мирнішого, стійкого та інклюзивного світу для майбутніх поколінь.

Пакт разом із додатками до нього: Глобальним цифровим договором і Декларацією про майбутні покоління, було прийнято консенсусом.

Глобальний цифровий договір знаменує собою першу справді всесвітню угоду про міжнародне регулювання штучного інтелекту (ШІ) і ґрунтується на ідеї, що технології мають приносити користь усім.

У ньому викладено зобов'язання щодо забезпечення того, щоб цифрові технології сприяли сталому розвитку та правам людини, одночасно вирішуючи такі **ризики**, як цифровий розрив, кібербезпека та відповідальне використання технологій штучного інтелекту, сприяння глобальній співпраці щодо можливостей штучного інтелекту.

Уряди також зобов'язані сформувати неупереджену всесвітню Наукову групу з ШІ та розпочати міжнародну дискусію про управління ШІ в рамках ООН.

Штучний інтелект (AI).

Посібник для осіб, які займають судові посади (12 грудня 2023 року)

Artificial Intelligence (AI)

Guidance for Judicial Office Holders

<https://www.judiciary.uk/wp-content/uploads/2023/12/AI-Judicial-Guidance.pdf>

Це керівництво було розроблено, щоб допомогти особам, які займають судові посади, щодо використання штучного інтелекту (AI).

У ньому викладені основні ризики та проблеми, пов'язані з використанням ШІ, а також деякі пропозиції щодо їх мінімізації

Також включено приклади потенційного використання.

Будь-яке використання штучного інтелекту судовою владою або від її імені має відповідати загальним вимогам судової влади, а також зобов'язання захищати добросовісність відправлення правосуддя.

КОНСТИТУЦІЯ УКРАЇНИ

Стаття 124

1. Правосуддя в Україні здійснюють виключно суди.
2. Делегування функцій судів, а також привласнення цих функцій іншими органами чи посадовими особами не допускаються.
5. Народ безпосередньо бере участь у здійсненні правосуддя через присяжних.

Стаття 127

1. Правосуддя здійснюють судді. У визначених законом випадках правосуддя здійснюється за участю присяжних.
3. На посаду судді може бути призначений громадянин України, не молодший тридцяти та не старший шістдесяти п'яти років, який має вищу юридичну освіту і стаж професійної діяльності у сфері права щонайменше п'ять років, є компетентним, добросовісним та володіє державною мовою. Законом можуть бути передбачені додаткові вимоги для призначення на посаду судді.

Стаття 129

3. Судочинство провадиться суддею одноособово, колегією суддів чи судом присяжних.

Закон України «Про судоустрій і статус судді»

Стаття 157.

1. Кожний суддя має помічника (помічників), статус і умови діяльності якого (яких) визначаються цим Законом та Положенням про помічника судді, затвердженим Радою суддів України *(рішення 18.05.2018 № 21)*.

2. Помічником судді може бути громадянин України, який має вищу юридичну освіту і вільно володіє державною мовою. Помічники суддів Верховного Суду повинні також мати стаж професійної діяльності у сфері права не менше трьох років.

3. Судді самостійно здійснюють добір помічників. Помічник судді призначається на посаду та звільняється з посади керівником апарату відповідного суду за поданням судді.

4. Помічники суддів з питань підготовки справ до розгляду підзвітні лише відповідному судді.

Ухвала Верховного Суду від 8 лютого 2024 року у справі № 925/200/22

Суд визнав подання представником позивача заяви про роз'яснення постанови Верховного Суду від 11.12.2023 зловживанням процесуальними правами та залишив цю заяву без розгляду, оскільки:

1. у справі, що розглядається, учасник використовує технологію штучного інтелекту не як засіб сприяння здійсненню належного правосуддя, а навпаки - з метою заперечення (ставлення під сумнів, оскарження) вже зроблених судом висновків. Протиставлення учасником судового процесу у процесуальній заяві висновків судової палати Верховного Суду з правового питання та штучного інтелекту, що не має нормативного регулювання та науково доведеного підґрунтя для використання, як підстава для роз'яснення рішення суду, неминуче спричиняє проблеми з точки зору впливу на авторитет Верховного Суду, його судової практики та довіри до судової влади в цілому;
2. навмисне чи недбале зловживання ресурсами суду, в тому числі використання штучного інтелекту без належного розуміння його можливостей, як підстава для протиставлення його висновків висновкам суду, можуть підірвати довіру до судової системи;
3. дії заявника у сукупності, зокрема апелювання до "позиції" штучного інтелекту "ChatGPT", згенерованого ним у відповідях з окремого питання, що вже розглянув суд, є виявом неповаги до суддів Верховного Суду.

Окрема думка від 8 лютого 2024 року у справі № 925/200/22

Саме по собі посилання на інформацію, що була згенерована за допомогою технологій ШІ, за відсутності інших обґрунтованих обставин, які б свідчили про недобросовісні процесуальні дії особи, не може визнаватися зловживанням процесуальними правами

Пославшись на відповіді, згенеровані ШІ «ChatGPT», з метою обґрунтування своєї позиції, зважаючи зміст заяви, наведені в ній доводи та аргументи, заявник не виявив неповагу до Суду та не поставив під сумнів його висновки, навпаки – прагнув з`ясувати та уточнити окремі висновки з питань, щодо яких висловився Верховний Суд.

Леопольд Ашенбреннер «Поінформованість про ситуацію»

<https://situational-awareness.ai/wp-content/uploads/2024/06/situationalawareness.pdf>

Головні прогнози:

1. У 2027 році з'явиться AGI (Artificial general intelligence), який зможе працювати так само добре або краще, ніж люди, у широкому діапазоні когнітивних завдань.
2. Зараз ChatGPT схожий на людину, яка сидить в ізольованому ящику та якій можна надсилати текстові повідомлення. Згодом системи зможуть приєднуватися до ваших дзвінків у Zoom, досліджувати речі в Інтернеті, обмінюватися повідомленнями та імейлами, читати спільні документи, використовувати ваші програми тощо.
3. Військова перевага, надана суперінтелектом, буде вирішальною навіть для того, щоб завчасно знищити сили ядерного стримування супротивника. Покращені сенсорні мережі та аналіз можуть визначити місцезнаходження навіть найтихіших атомних підводних човнів. Мільйони автономних дронів, розміром з мишу, із прогресом у стелс-просторі зможуть проникати в тил ворога, таємно знаходити та обезголовлювати ядерні сили супротивника.

Framework Convention on Artificial Intelligence and Human Rights, Democracy and the Rule of Law

[https://search.coe.int/cm#{%22CoEObjectId%22:\[%220900001680afb11f%22\],%22sort%22:\[%22CoEValidationDate%20Descending%22\]}](https://search.coe.int/cm#{%22CoEObjectId%22:[%220900001680afb11f%22],%22sort%22:[%22CoEValidationDate%20Descending%22]})

17 травня Рада Європи ухвалила першу юридично зобов'язуючу угоду – Рамкову конвенцію про штучний інтелект, права людини, демократію і верховенство права.

Сторони повинні будуть вживати заходи для виявлення, запобігання та зменшення можливих ризиків, пов'язаних з технологіями ШІ, та розглянути обмеження чи заборону у тих випадках, коли використання технологій буде становити ризики для дотримання стандартів прав людини.

Водночас країни не повинні будуть дотримуватися вимог конвенції у діяльності, що пов'язана із захистом нацбезпеки, але мають подбати, що таке використання технології не порушує міжнародне право.

Не уникайте обережного використання ШІ, сказали судді Великої Британії
https://www-lawgazette-co-uk.translate.google/practice/dont-shun-careful-use-of-ai-judges-told/5118192.article?_x_tr_sl=en&_x_tr_tl=uk&_x_tr_hl=uk&_x_tr_pto=sc
<https://www.judiciary.uk/wp-content/uploads/2023/12/AI-Judicial-Guidance.pdf>

Судді не повинні виключати обережне використання штучного інтелекту, сказав голова цивільної юстиції, водночас попереджаючи про потенційний ризик технології для конфіденційності, точності та справедливості. Сер Джеффри Вос, вітав публікацію «своєчасних і важливих» вказівок щодо генеративного ШІ, машинного навчання та інших технологій ШІ.

«Судова влада повинна прийняти впровадження новітніх технологій у нашу систему правосуддя, водночас забезпечуючи безпечне та відповідальне використання ШІ», – сказав Вос. «ШІ може і дозволить нам розробити цифрову систему правосуддя, яка буде ефективною та доступною для всіх».

Запитання для обговорення

1. Чи використовують сьогодні суди штучний інтелект для підготовки судових рішень?
2. Чи потребуватиме офіційне залучення штучного інтелекту до правосуддя внесення змін до Конституції України?
3. Які професії у зоні найбільшого ризику (суддя, помічник, секретар, працівник апарату)?
4. Чи є можливість вже сьогодні налаштувати штучний інтелект на опрацюванні інформації виключно з сайту ВРУ «Законодавство України» та ЄДРСР.
5. Чи потребуватиме офіційне залучення штучного інтелекту до правосуддя маркування відповідного судового рішення?
6. Чи зберігається приватність якщо суддя передає для запитання штучному інтелекту інформацію з конкретної справи?
7. Хто (суддя чи ШІ) складає первинний проєкт документу, а хто здійснює його перевірку?
8. Хто буде вирішувати спори між різними штучними інтелектами?

Найбільш поширені застосунки, які створені на базі ШІ та можуть бути використані у процесі реалізації особою права на доступ до суду та у процесі підготовки судді до здійснення правосуддя

ChatGPT (від англ. Generative Pre-trained Transformer, укр. Породжувальний попередньо натренований трансформер) – чат-бот з породжувальним штучним інтелектом, розроблений компанією OpenAI і представлений широкому загалу 30 листопада 2022 року. Побудований на основі великої мовної моделі та оптимізований для ведення діалогів природними мовами, він здатен генерувати відповіді в різних сферах, різного формату, розміру, стилю та рівня деталізації, враховуючи при цьому контекст розмови.

В основі ChatGPT лежить оригінальна серія моделей породжувальних попередньо натренованих трансформерів. Безкоштовна версія ChatGPT базується на GPT-3.5, тоді як розширена версія під комерційною назвою «ChatGPT Plus» базується на основі GPT-4 і разом з пріоритетним доступом до найновіших функцій доступна на платній основі.

Деякі спостерігачі висловили занепокоєння щодо потенціалу ChatGPT і подібних програм для **(1) витіснення або атрофії людського інтелекту, (2) сприяння плагіату чи (3) поширення дезінформації.**

Найбільш поширені застосунки, які створені на базі ШІ та можуть бути використані у процесі реалізації особою права на доступ до суду та у процесі підготовки судді до здійснення правосуддя

Microsoft Copilot (раніше – Bing Chat) - інструмент штучного інтелекту, розроблений корпорацією Microsoft спільно з OpenAI. Основним завданням цього інструменту є робота з файлами на комп'ютері та підвищення ефективності роботи на ПК: створення документів та презентацій, редагування фотографій, організація файлів, допомога під час або після зустрічей в Microsoft Teams, написання листа в Outlook тощо.

Gemini (раніше – Google Bard) - розмовний чат-бот з породжувальним штучним інтелектом, розроблений Google, який спочатку базувався на сімействі великих мовних моделей LaMDA, а пізніше на PaLM. Він був розроблений як пряма відповідь на зростання популярності ChatGPT.

Найбільш поширені застосунки, які створені на базі ШІ та можуть бути використані у процесі реалізації особою права на доступ до суду та у процесі підготовки судді до здійснення правосуддя

LLaMA (Large Language Model Meta AI) — велика модель мови (LLM), випущена Meta AI у лютому 2023 року. Модель була навчена на широкому спектрі джерел даних, підтримуючи 20 мов з латинським і кириличним алфавітами. Унікальність LLaMA полягає у тому, що її можна запускати в автономному режимі на різних пристроях, зокрема ноутбуках і смартфонах, завдяки програмним інструментам, які дозволяють їй функціонувати на графічних процесорах споживчого класу. LLaMA покликана демократизувати доступ до досліджень у галузі ШІ, оскільки вимагає менших обчислювальних потужностей і ресурсів і не потребує доступу до інтернету.

Grok — це чат-бот зі штучним інтелектом, розроблений компанією xAI Ілона Маска. Створений у відповідь на поширення чат-бота ChatGPT від компанії OpenAI. Рекламується як чат-бот «з почуттям гумору» та з прямим доступом до Twitter.

ВИКОРИСТАНІ ДЖЕРЕЛА

1. Берназюк Ян. Електронний суд та деякі (не)від'ємні атрибути судочинства: мантия, нарадча кімната тощо
https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/2023_prezent/2_%20presentation_bernaziuk_it_mantle.pdf
2. Берназюк Ян. Штучний інтелект як основа цифрового судочинства: помічник чи майбутній конкурент судді?
https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/2024_prezent/artificial_intelligence_bernaziuk.pdf
3. Берназюк Ян. Штучний інтелект (artificial intelligence) сьогоднішній погляд на перспективи майбутнього
[https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/2024_prezent/artificial_intelligence_bernaziuk%20\(1\).pdf](https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/2024_prezent/artificial_intelligence_bernaziuk%20(1).pdf)
4. Берназюк Ян. Сучасні можливості штучного інтелекту (artificial intelligence) процесуальна економія чи загроза незалежності судді?
<https://nsj.gov.ua/ua/pidgotovka-pratsivnikiv-apatativ-sudiv/programi-pidgotovki-pratsivnikiv-apatativ-sudiv-2021-rik/20-23-travnja-2024-r-programa-pidgotovki-ta-pidvishennja-rivnja-kvalifikatsii-za-standartizovanou-programou-pomichnikiv-suddiv-mistsevih-ta-apelyatsiynih-gospodarskih-sudiv>
5. Берназюк Ян. Інтеграція штучного інтелекту (artificial intelligence) в систему правосуддя: поспішай повільно
https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/2024_prezent/AI_festina_lente_bernaziuk.pdf
6. Берназюк Ян. Правосуддя та штучний інтелект: перші правила. <https://nsj.gov.ua/ua/judges/programi-lviv/25-veresnja-2024-r-programa-vseukrainskogo-seminaru-dlya-suddiv-mistsevih-zagalnih-sudiv-zastosuvannya-shtuchnogo-intelektu-pri-zdiysnenni-pravosudnja-realii-ta-perspektivi/>
7. Берназюк Ян. Етика поведінки судді та працівника апарату суду: національні та міжнародні стандарти
https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/2024_prezent/ethics_of_judge_bernaziuk.pdf
<https://felo.ai>
<https://www.perplexity.ai>

Верховний
Суд

Дякую за увагу!